

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ У СТИМУЛЮВАННІ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Манжос С.Б., доцент

Воловик Н.В.

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

Анотація. У статті досліджено стан банківського кредитування в Україні, визначені канали взаємозв'язку і фактори взаємовпливу банківського кредитування на реальний сектор економіки України та надані рекомендації щодо підвищення ролі банківського кредитування у процесах стимулювання розширеного відтворення на інноваційно-інвестиційній основі, що сприятиме виходу економіки із кризи та економічному зростанню.

Використовуючи загальнонаукові методи емпіричного та теоретичного дослідження було проаналізовано динаміку банківського кредитування в Україні протягом 2003–2014 р.р. та виокремлено такі періоди: 2003–2007 р.р. – період піднесення банківської системи та потужного нарощування банківського кредитування; 2008–2009 роки – криза та посткризові намагання запустити відновлювальні процеси; 2014–2015 роки – безпрецедентна криза і хвиля банкрутств банків. Проведений аналіз дозволив встановити, що основними причинами, стримуючими кредитування економіки України в умовах сьогодення, є: уповільнення темпів економічного зростання; підвищення економічних і політичних ризиків, інфляційних та девальваційних очікувань; стрімкі коливання валютного курсу; висока вартість та дефіцит кредитних ресурсів; значні кредитні ризики та недосконалість методів управління ними; відсутність чітких механізмів повернення кредитів неплатоспроможними позичальниками; недостатній рівень захисту прав кредиторів і позичальників.

У статті обґрунтовано, що стимулювання кредитних процесів має базуватися на поліпшенні інвестиційного клімату в Україні, використанні більш суворих критеріїв кредитування, забезпеченні ефективних механізмів формування резервів під кредитні ризики і вдосконаленні системи заходів щодо захисту прав кредиторів і позичальників. Державі необхідно максимально сконцентрувати зусилля на реалізації нових проектів міжнародної інвестиційної допомоги на основі запровадження європейських стандартів на вітчизняних підприємствах, включаючи спільні інвестиційні проекти у стратегічно важливих секторах; сприяти реалізації інвестиційних проектів з підтримки суб'єктів малого і середнього бізнесу; активізувати зусилля щодо відкриття іноземними банками кредитних ліній для кредитування малого і середнього бізнесу, для реалізації проектів енергоефективності під державні гарантії.

Ключові слова: банківське кредитування, реальний сектор економіки, економічне зростання, банківська криза, інвестиційні процеси

THE INFLUENCE OF BANK LENDING ON THE ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE

Svitlana Manzhos, Associate Professor

Natalia Volovyk

Yrii Kondratyuk Poltava National Technical University

Summary. The article analyzes the state of bank lending in Ukraine. The channels of the relationship and factors of the interplay of bank lending on the real sector of the economy in Ukraine are determined. We provide some guidance to enhance the role of bank lending in the process of stimulation the expanded reproduction on an investment basis, which will help the economy to find the way out of the crisis and to stimulate the economic development.

Using the general scientific methods of empirical and theoretical research the dynamics of bank lending in Ukraine in 2003-2014 were analyzed in the article. The following periods were singled out: 2003-2007 - a period of recovery of the banking system and strong increase in bank lending; 2008-2009 - the crisis and post-crisis attempts to start the recovery process; 2014-2015 - an unprecedented crisis and a wave of bank failures.

The results of the analysis allowed to establish that nowadays the main hampering reasons of lending to the economy of Ukraine are the slowdown in economic growth, increasing economic and political risks, inflation and devaluation expectations, rapid fluctuations in the exchange rate, the high cost and shortage of credit resources, significant credit risk and malmanagement, the lack of clear mechanisms of return of loans to insolvent borrowers, inadequate protection of the rights of creditors and borrowers.

The calculations showed that the stimulation of lending processes should be based on improvement of the investment climate in Ukraine, using more stringent lending criteria, development of measures to protect the rights of creditors and borrowers. The state should maximally concentrate efforts on implementing new investment projects of international assistance based on the implementation of European standards at domestic enterprises, including joint investment projects in strategic sectors; to facilitate the implementation of investment projects to support small and medium business; to intensify efforts for opening credit lines by foreign banks for lending to small and medium businesses in order to implement the energy efficiency projects under state guarantees.

Key words: bank lending, real sector of economy, economic growth, banking crisis, investment process.

Постановка проблеми. Ключовою умовою сталого економічного розвитку будь-якої країни є забезпечення стабільної діяльності банківської системи – однієї з найважливіших та невід'ємних складових сучасної ринкової економіки. Прозорість та прогнозованість розвитку банківської системи дозволяють збільшувати передбачуваність її діяльності для інвесторів та підвищувати привабливість для інших економічних суб'єктів.

Основою банківської системи є банківські установи, яким належать суттєві важелі впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки. Перерозподіл тимчасово вільних коштів та спрямування їх у ті галузі економіки, в яких постійно виникає потреба мобілізації додаткового капіталу, можуть здійснювати тільки фінансово стійкі та надійні банки, здатні в динамічних умовах ринкового середовища протистояти негативним зовнішнім і внутрішнім факторам, забезпечувати надійність вкладів юридичних і фізичних осіб, захищати інтереси акціонерів та своєчасно виконувати свої зобов'язання щодо обслуговування клієнтів.

На сьогодні банківська система України перебуває у крайній рецесії: фактично кожен третій банк визнаний неплатоспроможним, депозити не залучаються (навпаки відбувається їх втрата), кредитування фактично призупинено. Ключовою передумовою подолання кризових явищ в економіці та банківській системі може стати формування якісно нової моделі монетарного регулювання, яке ґрунтуватиметься на відновленні грошового суверенітету держави та активізації монетарного стимулювання розвитку економіки, передусім через кредитну підтримку суб'єктів господарювання в Україні як основи формування конкурентного ринкового середовища.

Разом із тим, проблеми оцінки ефективності розміщення банківських кредитів з точки зору узгодження їх цілей із стратегічними цілями держави не мають достатнього висвітлення в науковій літературі, особливо актуальним постає питання оцінки реального впливу банківського кредитування на економічний розвиток України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням становлення та розвитку банківського кредитування в Україні, а також аналізу його впливу на економічний розвиток держави присвячено чимало наукових праць, серед яких роботи А. Єгорова [1], О. Дзюблюка, О. Малахова [2], О. Лаврушина [3], В. Маєвського та К. Зоріна [4], М. Савлука [5], А. Семенова [6], Д. Шияна [7] та ін. Багато уваги приділено кредитуванню та його ролі у стимулюванні економіки у роботах зарубіжних учених В. Вернера [8], К. Лагарда [9], Р. Джоллі, Е.Бердлі, Дж. Ф. Сінкі та ін.

Невирішені складові загальної проблеми. У працях зазначених учених проведено ґрунтовний аналіз методологічних основ та практичних аспектів кредитування. Разом із тим безпрецедентна глибина кризи, що нині є в Україні, вимагає застосування теоретичних засад до нових реалій. Не вирішеним залишається питання вивчення ролі банківського кредитування у подоланні кризових явищ в економіці та стимулюванні процесів економічного зростання.

Формулювання цілей статті. Метою написання статті є дослідження основних показників кредитної діяльності банківських установ України, виявлення факторів, стримуючих кредитування економіки України, та надання пропозицій щодо стимулювання банківського кредитування з метою посилення його впливу на економічний розвиток країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економіці банки відіграють важливу роль, що має щонайменше три аспекти прояву. Банки виконують посередницьку функцію, акумулюючи тимчасово вільні кошти та розміщуючи їх серед тих учасників ринку, що мають потребу в них. У процесі фінансування ринкової економіки банки виконують низку інших важливих функцій, пов'язаних із обслуговуванням операцій суб'єктів економічної діяльності. Відповідно посилюється як їх залежність від стану реального сектора економіки, так і вплив на нього у спосіб задоволення інвестиційних і поточних потреб суб'єктів економічної діяльності. Чим ефективніше банки кредитують

інвестиційну діяльність, тим потужніша їх роль у стимулюванні економічного зростання та структурної модернізації економіки.

Витоки потужної банківської кризи, що розгорнулася в Україні у 2014 – 2015 р.р., лежать саме у площині взаємовідносин банківського та реального секторів вітчизняної економіки. Для підтвердження цієї думки проаналізуємо динаміку банківського кредитування у 2003–2014 рр. у таблиці 1.

Протягом цих років можливо виокремити такі періоди: 2003–2007 р.р. – період піднесення банківської системи та потужного нарощування банківського кредитування; 2008–2009 роки – економічна та фінансова криза; 2010–2013 р.р. – посткризові намагання запустити відновлювальні процеси; 2014–2015 роки – безпрецедентна криза і хвиля банкрутств банків.

У 2003 – 2007 рр. банки активно кредитували населення: при загальному зростанні кредитного портфеля у 10,4 рази кредити фізичним особам зросли у 47,7 рази, а їх питома вага зростає з 13,2 відсотків у 2003 році до 24,3 – у 2007 році. В умовах курсової стабільності низькі процентні ставки за валютними кредитами робили їх дуже привабливими. Відтак у структурі роздрібних кредитів частка кредитів в іноземній валюті зростає з 40,7 % у 2003 р. до 65 % – у 2007 р., а питома вага споживчих кредитів у портфелі фізичних осіб складала 71% у 2007 році [10].

Зміщення пріоритетів у бік роздрібногo кредитування, причому переважно в іноземній валюті, відбулося в період активного входження на вітчизняний фінансовий ринок банків із іноземним капіталом. Прискорені темпи кредитування споживчого попиту призвели до зменшення питомої ваги практично всіх ключових галузей економіки в загальному кредитному портфелі: переробної промисловості з 25 до 15%, добувної – з 2,6 до 1,3%, електроенергетики – з 2,6 до 1,4%, сільського господарства – з 6,7 до 3,9%, торгівлі – з 36 до 24%. Виняток складала лише будівельна галузь, частка якої зростає в цей період з 2,3 до 5%. (таблиця 2).

У галузевому розрізі обсяги кредитування торгівлі зросли майже у 7 разів, тоді як добувної промисловості – у 4,5 рази, переробної – у 5,5 рази, електроенергетики – у 4 рази [10]. Таким чином, можна стверджувати, що до кризи 2008 р. пріоритетною сферою кредитування в Україні було споживання. Відтак діяльність банківської системи не мала достатньо потужного позитивного впливу на вітчизняне виробництво, а лише стимулювала приплив імпорту.

Криза 2008 р. негативно вплинула на банківську діяльність. Після падіння в 2009 році кредитної заборгованості резидентів (на 1,5 %) її позитивна динаміка мала значно нижчі темпи у порівнянні з 2003 –2007 роками. Всього обсяг наданих кредитів за 2008–2013 рр. зріс на 24 %. Змінилася і структура кредитування. Падіння доходів та проблеми з обслуговуванням і погашенням валютних кредитів зумовили різке скорочення попиту на кредити з боку населення. Відтак кредити домогосподарствам за п'ять років зменшились на 31%, їх питома вага в загальному портфелі резидентів – з 38 до 21%, тоді як кредити нефінансовим корпораціям зросли на 56%, а їх частка – з 60,4 до 76% [10].

Після кризи, незважаючи на падіння споживчого кредитування, інвестиційні кредити та кредити в переробну промисловість демонстрували мляву динаміку. В Україні довгострокові кредити інвестиційного характеру (на придбання, будівництво і реконструкцію нерухомості строком більше 1 року) займали мізерну частку в загальному обсязі кредитів, наданих не фінансовим корпораціям (1,9% на кінець 2014 року). Більше того, саме під впливом структури банківського кредитування поглибилися структурні дисбаланси вітчизняної економіки та було закладено підґрунтя для втрати Україною промислового потенціалу.

У 2014 р. в Україні розгорнулася надпотужна структурна соціально-економічна і політична криза. В цих умовах вже банківська система страждала від негативних тенденцій у реальному секторі економіки, що проявилось у масовому банкрутстві банків, втечі депозитів, стагнації кредитування. Адже чим глибша криза в реальному секторі економіки, тим менше можливостей для банківської системи стабільно розвиватися та розвивати кредитування.

Таблиця 1 - Основні показники кредитної діяльності банків України за 2003-2015 рр.

Показник	Роки												
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	01.12.2015
Кількість діючих банків, які мають банківську ліцензію, од.	158	160	165	170	175	184	182	176	176	176*	180*	163*	120*
з них: з іноземним капіталом	19	19	23	35	47	53	51	55	53	53	49	51	40
Активи банків, млн. грн.	100234	134348	213878	340179	518818	926086	880302	942088	1054280	1127192	1278095	1316852	1275359
Кредитний портфель, млн. грн.	73442	96945	156268	269294	485368	792244	747348	755030	825320	815327	911402	1006358	954044
Кредити, що надані суб`єктам господарювання	57957	72875	109020	167661	276184	472584	474991	508288	580907	609202	698777	802582	786696
Кредити, надані фізичним особам	8879	14599	33156	77755	153633	268857	222538	186540	174650	161775	167773	179040	143772
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	3,4	3,2	2,2	1,6	1,3	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	13,5	21,2
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	4631	7250	9370	13289	20188	48409	122433	148839	157 907	141 319	131 252	204 931	294 442
Результат діяльності, млн. грн.	827	1263	2170	4144	6620	7304	-38450	-13027	-7708	4899	1436	-52 966	-57 283

* з них 1 банк має ліцензію санаційного банку

**Джерело. Складено авторами за даними НБУ [10]

Таблиця 2 - Структура кредитів, наданих юридичним особам у розрізі видів економічної діяльності 2003-2012 рр., %

Види економічної діяльності	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	6,7%	6,7%	5,7%	4,8%	3,9%	6,5 %	5,6%	5,3%	5,9%	6,0%
Рибальство, рибництво	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1 %	0,1%	0,1 %	0,1%	0,1 %
Добувна промисловість	2,6%	2,4%	2,0%	1,7%	1,3%	1,7 %	2,1%	2,6%	2,0%	2,6%
Переробна промисловість	25,2%	26,3%	21,3%	18,1%	15,1%	23,9 %	22,7%	24,3%	21,6%	20,8%
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2,6%	1,6%	1,7%	1,3%	1,4%	1,9 %	2,0%	2,5%	3,3%	3,5%
Будівництво	4,3%	3,0%	8,1%	7,9%	7,2%	8,9 %	9,0%	8,6%	7,7%	6,1%
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	36,3%	34,5%	30,6%	25,9%	23,6%	35,1 %	35,8%	34,8%	36,3%	36,4%
Діяльність готелів та ресторанів	0,9%	0,4%	0,5%	0,4%	0,9%	0,9 %	1,0%	1,0%	0,8%	0,7%
Діяльність транспорту та зв'язку	2,2%	4,4%	3,1%	3,0%	3,6%	3,6 %	3,5%	4,2%	5,0%	5,0%
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	16,5%	20,2%	26,4%	34,2%	38,4%	15,6%	16,8%	15,5%	15,9%	17,4%
Освіта	6,4%	5,1%	4,5%	5,4%	6,5%	0,1 %	0,05%	0,03%	0,02%	0,02%
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,7%	0,1%	0,5%	0,4%	0,4%	0,6 %	0,3%	0,3%	0,3%	0,2%
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	1,2%	1,3%	1,2%	0,8%	1,5%	1,0 %	1,0%	0,9%	1,1%	1,1%

*Джерело. Складено авторами за даними НБУ [10]

Варто відзначити, що кредитна активність банківських установ упродовж 2015 року залишалася низькою (зменшення валового кредитного портфеля на 5,2 в.п. у 2015 році, в першу чергу за рахунок скорочення обсягів кредитування фізичних осіб на 19,7 в.п. (на 35,3 млрд. грн.)), що обумовлено скороченням ресурсної бази, погіршенням кредитоспроможності позичальників та високим рівнем невизначеності щодо подальшого економічного розвитку в умовах політичної нестабільності. Це, в свою чергу, змушує банківські установи більш прискіпливо відноситись до фінансового стану потенційних позичальників або й взагалі призупинити на деякий час кредитування, надаючи перевагу інвестуванню коштів в цінні папери.

Важливою проблемою, на яку звертають увагу багато дослідників, залишається необхідність скорочення обсягів і зниження питомої ваги проблемних кредитів в структурі банківських активів. Протягом 2014 – 2015 років у зв'язку з системною банківською кризою питома вага проблемних кредитів у структурі сукупних наданих банківських кредитів істотно збільшилася і станом на 1 грудня 2015 року складала 21,2% [10].

Значно зменшує можливість стимулювання банками процесів відновлення економіки збитковість більшої кількості банків. Так, за підсумками 2015 року фінансовий результат діяльності банківської системи України був від'ємним. Чистий збиток платоспроможних банків станом на 01.12.2015 р. становив більше 57 млрд. грн.

На наш погляд, основними причинами, стримуючими кредитування економіки України в умовах сьогодення, є:

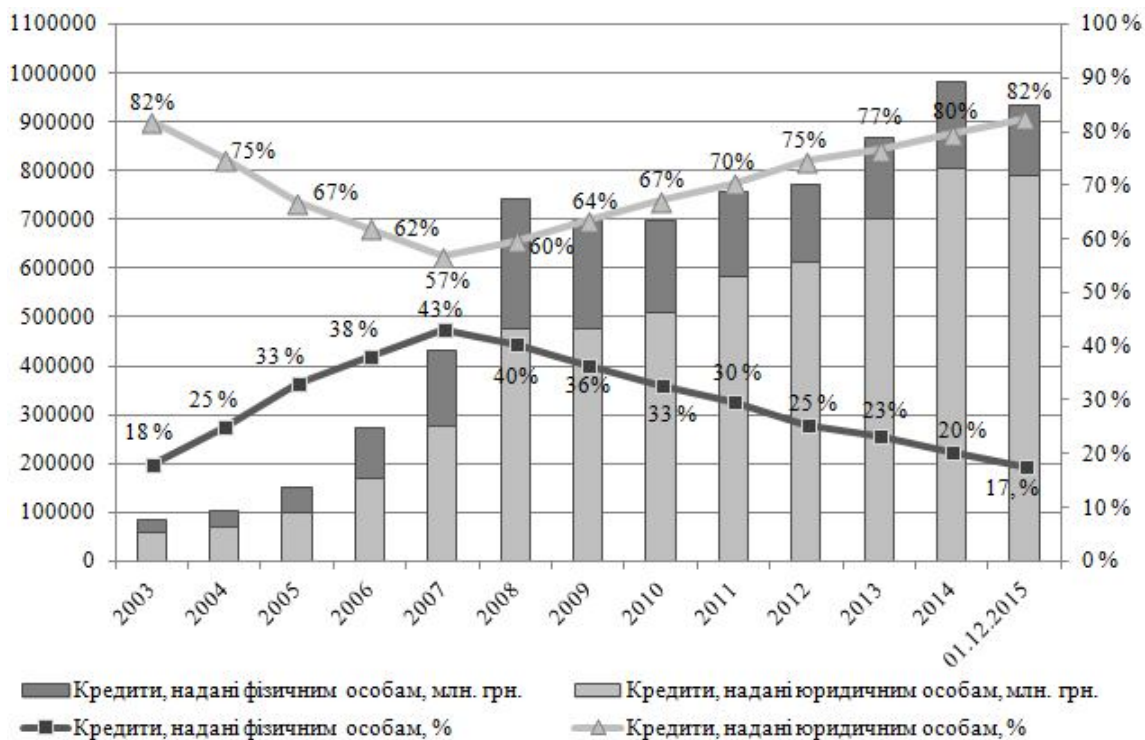
1. Уповільнення темпів економічного зростання, підвищення економічних і політичних ризиків, інфляційних та девальваційних очікувань, стрімкі коливання валютного курсу, що обумовлює зниження прибутковості суб'єктів господарювання та скорочення кількості платоспроможних позичальників, що, у свою чергу, формує обережну кредитну політику банків.

2. Висока вартість та дефіцит кредитних ресурсів через слабку внутрішню ресурсну базу та невідповідність термінів надання кредитів і термінів залучення банками ресурсів. Спостерігається тенденція до стійкого переважання короткострокових депозитних вкладів: у абсолютному вимірі на кінець III кв. 2015 року короткострокові депозити (на вимогу та до одного року) склали 168,7 млрд. грн. (68,11% від загального обсягу залучених депозитів), у той час як короткострокові кредити (до 1 року) склали 376,2 млрд. грн. У довгостроковому періоді обсяг наданих кредитів перевищив обсяг залучених депозитів на 102,0 млрд. грн.

3. Значні кредитні ризики, недосконалість методів управління ними, а також відсутність чітких механізмів повернення кредитів неплатоспроможними позичальниками. Це призводить до зниження якості існуючих активів і збільшення обсягів проблемних кредитів.

4. Недостатній рівень захисту прав кредиторів і позичальників.

В структурі наданих кредитів у розрізі суб'єктів господарювання протягом періоду дослідження 2003-2015 рр. переважають кредити, надані саме юридичним особам (рис. 1).

Рисунок 1 - Кредити, надані депозитним корпораціям (крім НБУ) у розрізі суб'єктів господарювання

*Джерело. Складено авторами за даними НБУ [10]

В останні роки їх питома вага становила близько 80%, відбивши відповідну тенденцію 2003-2005 рр. З рис. 1 чітко видно, що у передкризовий період банки нарощували обсяги кредитування фізичних осіб, тобто переважало споживче та іпотечне кредитування, замість того, щоб стимулювати виробничу сферу. У 2008-2015 рр. частка коштів, наданих юридичним особам коливалась на рівні 60-82% і становила 2/3 банківських кредитів.

Проте варто зазначити, що більшість кредитів, наданих юридичним особам, мають короткостроковий характер, і не є інвестиційними (не спрямовуються на придбання та оновлення виробничих потужностей, основних засобів, будівництво, реконструкцію, розробку інноваційних продуктів), а виступають переважно джерелом покриття тимчасових потреб у коштах, та як наслідок, не є ефективним важелем стимулювання економічного зростання вітчизняної економіки. Отже, роль банків в інвестиційному процесі можна розцінювати як мінімальну, що не відповідає ні потенційним можливостям самих банківських установ, ні потребам економіки. Дана ситуація свідчить про скорочення грошових потоків та погіршення умов банківського кредитування в країні в цілому.

На сьогоднішній день подолання кредитної кризи є однією з головних передумов відновлення економіки. Основою даного процесу, на наш погляд, повинна бути система заходів у монетарній та податково-бюджетній політиці, що включає вдосконалення регулювання банківської системи, зміцнення нагляду та створення стимулів для розвитку та сталого функціонування приватного сектора. У сфері податково-бюджетної політики ключовими проблемами для банківського сектору України залишається зниження дефіциту державного бюджету, внутрішньої і зовнішньої заборгованості, а також розширення стимулів розвитку реального сектора.

Найбільш шкідливими для банківської діяльності є стрімкі коливання валютного курсу, спричинені диспропорціями платіжного балансу. В умовах дефіциту рахунку поточних операцій, який постійно зростає – з 3,0 млрд дол. у 2010 р. до 16,5 млрд дол. у 2013 р. та 5,2 млрд дол. у 2014 р. [10], попит на валюту постійно переважає над пропозицією, що стримуються валютними інтервенціями НБУ. За наближення міжнародних резервів НБУ до критичного рівня валютні інтервенції припиняються, що веде до різкої девальвації. За таким сценарієм розгорталися три девальваційні епізоди – в 1998–1999 рр., у 2008–2009 рр. і в 2014–2015 рр. Кожен із них мав свої негативні наслідки для банків, але найбільші – останній.

Сплеск інфляції завдяки подорожчанням та скороченню обсягів імпорту негативно впливає на динаміку заощаджень та депозитів банків, з одного боку, та на їх довіру до кредитоспроможності клієнтів-позичальників, з іншого. Суттєво ускладнилося погашення валютних кредитів та обслуговування валютних депозитів. Зростання безробіття та падіння рівня заробітної плати означає різке скорочення платоспроможних позичальників та високу вірогідність неповернення вже отриманих кредитів. Через низькі доходи значна частина домогосподарств взагалі не формує заощаджень і не має банківських депозитів, не може розпочати власний бізнес.

Серед інших негативних факторів, що негативно позначаються на кредитній діяльності банків, є:

- тінізація економіки, що зумовлює «випадіння» значних обсягів грошових потоків з банківського сектора, звуження ресурсної і доходної бази банків, підриває керованість грошовим обігом і в кінцевому рахунку – послаблює стабільність гривні і банків;
- високий рівень монополізації економіки внаслідок існування великих олігархічних структур, здатних впливати на економічні процеси, в т. ч. у банківському секторі, у власних інтересах, що проявляється у формуванні потужних схем виведення капіталу за кордон, масштабних спекуляцій на ринках, у т. ч. на валютному;
- хронічна розбалансованість державних фінансів, що веде до емісійного фінансування бюджету, зростання державного боргу, посилення інфляційних процесів, зростання ринкової процентної ставки та інших негативних процесів на грошовому і валютному ринках;
- війна на Сході України.

Висновок або наукова новизна. Проведений аналіз дозволив зробити висновок про те, що процеси кредитування в значній мірі залежать від проблем, вирішення яких перебуває поза компетенцією центрального банку. Це пов'язано із загальним станом економіки, політичною ситуацією, інфляційними і девальваційними очікуваннями, що зумовлює виникнення певних економічних і фінансових ризиків і в кінцевому рахунку виражається в зниженні темпів економічного зростання, скороченні кількості платоспроможних позичальників, порушенні механізмів своєчасного повернення кредитів, а також у збільшенні в портфелях банків питомої ваги проблемних кредитів.

Стимулювання кредитних процесів має базуватися на поліпшенні інвестиційного клімату, використанні більш суворих критеріїв кредитування, забезпеченні ефективних механізмів формування резервів під кредитні ризики і вдосконаленні системи заходів щодо захисту прав кредиторів і позичальників. Також необхідно:

– максимально сконцентрувати зусилля держави на реалізації нових проектів міжнародної інвестиційної допомоги на основі запровадження європейських стандартів на вітчизняних підприємствах, включаючи спільні інвестиційні проекти у стратегічно важливих секторах;

– сприяти реалізації інвестиційних проектів з підтримки суб'єктів малого і середнього бізнесу, особливо за умови впровадження ними новітніх технологій, обладнання та передових технічних розробок, насамперед, у сфері енергоефективності, розвитку інфраструктури;

– активізувати зусилля щодо відкриття іноземними банками кредитних ліній для кредитування малого і середнього бізнесу, для реалізації проектів енергоефективності під державні гарантії.

Отже, тісна взаємозалежність розвитку реального і банківського секторів вимагає формування такої політики НБУ щодо регулювання банківської системи, що б враховувала потребу реального сектору економіки і була спрямована на забезпечення його збалансованого розвитку. Ключовим сектором, що спроможний забезпечити гнучкість економіки у складний кризовий період та стати джерелом доходів населення, є малий і середній бізнес. Тому підтримка і розвиток саме цього напрямку кредитування підвищить стійкість економіки, що окреслює коло наших подальших наукових інтересів.

Перелік посилань

1. Егоров А. В. *Анализ и мониторинг условий банковского кредитования* / А. В. Егоров, А.С. Кармавина, Е. Н. Чекмарева // *Деньги и кредит*. – 2010. – № 10. – С. 16 – 22.
2. Дзюблюк О. В. *Банки і підприємства: кредитні аспекти взаємодії в умовах ринкової трансформації економіки: монографія* / О. В. Дзюблюк, О. Л. Малахова. – Тернопіль: Вектор, 2008. – 324 с.
3. *Кредитная экспансия и управление кредитом: Учебное пособие* / Коллектив авторов; под ред. И. Лаврушина. – М.: КНОРУС, 2013. – 264 с.
4. Маевский В. *О некоторых особенностях функционирования денежного акселератора* / В. Маевский, К. Зорин // *Вопросы экономики*. – 2011. — № 9. – С. 27 – 41.
5. Савлук М. І. *Банки і економіка* / М. І. Савлук // «Криза банківської системи: причини та шлях виходу». Науково-практична конференція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=67&Itemid=258.
6. Семенов А. Ю. *Взаємодія банківського і реального секторів економіки України: основні тенденції* / А. Ю. Семенов // *Фінанси, учет, банки*. – 2010. – №1(16). – С. 181 – 188.
7. Шиян Д. *Банківське кредитування та економічна динаміка* / Д. Шиян // *Банківська справа*. – 2009. – № 1. – с. 27 – 38.
8. Werner R. A. *New Paradigm in Macroeconomics: Solving the Riddle of Japanese Macroeconomic Performance* / Werner R. A. – Basingstoke, UK; New York: Palgrave Macmillan, 2005. – 423 p.
9. Лагард К. *Рішення завдання – проведення реформи фінансового сектору в інтересах стабільності та економічного зростання: виступ в рамках Щорічного діалогу лідерів, організованого «Süddeutsche Zeitung»*. Нью-Йорк, 8 юня 2012 г. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/russian/np/speeches/2012/060812ar.pdf> (дата звернення: 06.10.2012).
10. *Офіційний сайт Національного банку України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
11. *Офіційний сайт Державної служби статистики України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Прокопів І. І. *Сучасний стан та роль банківської системи у фінансуванні реального сектору економіки* / І. І. Прокопів // *Економічний простір*. – 2013. – № 33. – С. 146 – 159.
13. *Роль кредита и модернизация деятельности банков в сфере кредитования: Монография* / Коллектив авторов; под ред. О. И. Лаврушина. – М. : КНОРУС, 2012. – 272 с.
14. *The Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act (HR 4173)*. - URL: <http://www.sec.gov/about/laws/wallstreetreform-cpa.pdf>
15. Lyashenko, V. (2014) *Efficiency of Bank Crediting of Real Sector of Economy in the Context of Separate Banking*. - URL : https://www.researchgate.net/publication/264351414_Efficiency_of_bank_crediting_of_real_sector_of_economy_in_the_context_of_separate_banking_groups_an_empirical_example_from_Ukraine

Стаття надійшла: 18.02.2016 р.

Рецензент: д.держ. упр., проф. Маліков В.В.